

oud doktersgereedschap

Jan Nassy

Oud-bedrijfsarts

Programma

1. Tijdens een rondgang door de collectie krijgt u een beeld van de ontwikkeling van de fysiotherapie in de twintigste eeuw.
2. Met een fysiotherapeutisch apparaat demonsteren we een behandeling die werd toegepast.

Toelichting

Als je je ziek voelt en het gaat niet over, of je krijgt verontrustende verschijnselen, raadpleeg je iemand die er waarschijnlijk meer van weet dan jij: een arts. Dit proces (zieke vraagt hulp aan medisch deskundige, arts pakt dat volgens een bepaalde methode aan) bestaat al eeuwenlang.

De eerste medische documenten daarover vinden we in het oude Babylonië (ca. 1600 v. Chr.) en Egypte (ca. 1800 v. Chr.).

Artsen moeten van oudsher twee belangrijke vragen beantwoorden:

1. Wat is er aan de hand?
2. Kunnen we dat verhelpen? (En zo ja: Hoe?)

Bij die tweede vraag hebben we het over de behandeling (medische vakterm: Therapie). In deze les beperken we ons tot vraag 1.

Om een antwoord op die vraag te geven (Diagnose), moeten we als arts onderzoek doen. Waar beginnen we dan altijd mee?

Met het systematisch stellen van vragen. Die techniek heet Anamnese (van het oud-Griekse woord anamnēsis, dat "herinnering" en "bekentenis" betekent).

Het enige dat we daarvoor nodig hebben is tijd, aandacht en het vermogen om de patiënt een gevoel van veiligheid te geven.

Soms moet je vragen naar dingen die gevoelig kunnen liggen of voor de patiënt pijnlijk of beschamend zijn. Van oudsher is de anamnese (als je maar de goede vragen stelt!) het eerste en belangrijkste stuk doktersgereedschap.

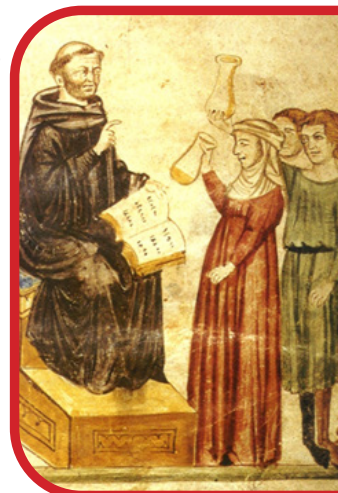
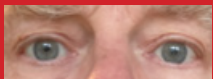
Nog steeds blijkt in de huisartsenpraktijk dat in 70 tot 80% van de gevallen alleen de anamnese al voldoende is om de juiste diagnose te stellen.

Maar niet altijd gaf (en geeft!) het verhaal van de patiënt voldoende duidelijkheid. Dan was lichamelijk onderzoek nodig, dat de arts verrichtte met behulp van geofefende zintuigen, natuurlijke middelen.

Dit type onderzoek noemde men later Fysische diagnostiek.

Lichamelijk onderzoek: Inspectie

De anamnese gaf dus veel informatie, maar soms was er meer nodig, namelijk goed kijken naar lichamelijke verschijnselen. Zwellingen? Verkleuringen? Huidafwijkingen? Een opgezette buik? Een afwijkende stand van een voet? En niet alleen het lichaam zelf, maar ook de afscheidingsproducten daarvan werden onderzocht. Een voorbeeld daarvan is het bekijken van de urine in een glazen kolf: Uroscopie. Hiernaast zie je een voorbeeld uit de 11e eeuw. Dokter Constantinus Africanus ontvangt patiënten die hem hun urine laten zien.

Lichamelijk onderzoek: Auscultatie

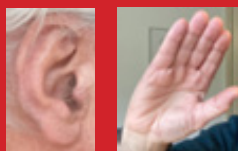
Aan het lichaam kon je ook dingen horen. Denk maar aan het kloppen van het hart of darmgeruisen in de buik. Zulk onderzoek kon je alleen maar doen door je oor direct op de huid van de patiënt te leggen. Begin 19e eeuw vond dokter René Laënnec in Frankrijk dat toch wat gênant. Hij bedacht in 1816 als oplossing om zijn aantekeningenschrift op te rollen tot een holle buis en die tussen zijn oor en het lichaam van de patiënt te plaatsen. Tot zijn verrassing hoorde hij de geluiden nu ook veel duidelijker. Daarna maakte hij holle houten kokers ("Cylinders") en later bedacht hij voor dat apparaat de naam "Stethoscoop". Sindsdien hebben artsen voortdurend veranderingen en verbeteringen aan het instrument aangebracht.

Lichamelijk onderzoek: Percussie

De Oostenrijkse arts Leopold Auenbrugger merkte op dat bekloppen van het lichaamsoppervlak geluiden geeft en dat die geluiden verschillen, naarmate de onderliggende organen wel of geen lucht bevatten. Na jaren onderzoek aan patiënten (het vergelijken van wat hij tijdens hun ziekte waarnam met de anatomische bevindingen na hun dood) publiceerde hij zijn resultaten in 1761 in een boekje met de titel "Instrumentum Novum", vrij vertaald: Nieuw gereedschap. Maar zijn uitvinding bleef slechts in kleine kring bekend en was rond 1800 nagenoeg vergeten. De Franse arts en medisch hoogleraar Jean-Nicolas Corvisart ontdekte het werk van Auenbrugger, raakte er enthousiast over, vertaalde Auenbruggers boek in het Frans en deed verder onderzoek naar de percussietechniek. Parijs was rond 1800 in de wereld het meest vooruitstrevende centrum geworden op het gebied van medisch onderzoek en onderwijs. Vanaf die tijd werd deze methode van lichamelijk onderzoek echt bekend. Laënnec (zie bij 2.) was een leerling van Corvisart.

Lichamelijk onderzoek: Palpatie

Palpare (Latijn) betekent "Betasten, tasten naar iets. De techniek om aan, op of in het lichaam te voelen naar iets is al heel oud. Denk bij voorbeeld aan het voelen van de pols, een vorm van onderzoek die al in antieke Chinese geschriften te vinden is. De naam "pols" is afgeleid van het Latijnse woord voor kloppen of stoten: pulsus. Ook door het bevoelen van zwellingen in of onder de huid kon een arts meer te weten komen. Pas in de loop van de 19e eeuw werd er meer bekend over de functie van organen zoals de lever, de nieren en de milt. Toen leerden dokters ook om die door de buikwand heen te bevoelen en daar conclusies aan te verbinden.

Meer weten?

*Informatie
TMGN*

Het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland is een ontmoetingsplaats en atelier voor de beoefening van de Medische Geschiedenis in Nederland (www.tmgn.nl). Voor vragen: info@tmgn.nl